

Nga: Zef Dedaj; Anita Sutaj; Bulinë Gashi; Merita Fetahu

Mundësitë dhe sfidat për eksport në tregun e BE-së:

Vëmendje e veçantë në produktet me origjinë shtazore

Idetë shkurtimisht

Problemi

Megjithëse produktet e kafshëve konsiderohen mjaft të rëndësishme në negociatat e MSA-së dhe gëzojnë zero taksë doganore, për fat të keq, prodhuesit e produkteve të kafshëve nga Kosova nuk kanë mundur të eksportojnë produkte të tilla sepse Kosova nuk ishte një vend i pranueshëm për BE-në për të eksportuar produkte të kafshëve. Shumë herë eksportuesve të mjaltit, kosit, mishit dhe produkteve të tjera të kafshëve u është refuzuar hyrja në vendet e BE-së ose madje edhe tranziti për shkak të Rregullores BE 605/2010.

Zgjidhja

Zhvillimet e reja janë të dukshme, p.sh. më 09 korrik 2020, Bashkimi Evropian përmes vendimit të botuar L 220/5 informon përfshirjen e Kosovës në listën e vendeve me të drejtë eksportimi të produkteve me origjinë shtazore në vendet e Bashkimit Evropian. Drejtoria për Shëndetin dhe Sigurinë e Ushqimit DG SANTE, përmes kësaj, zyrtarisht e konsideron Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë e Republikës së Kosovës si një partner kontraktual.

Hapat

Një vend ka të drejtë të eksportojë ushqim me origjinë shtazore në BE nëse ka marrë miratimin nga Komisioni për planet e mbetjeve që i paraqet çdo vit Komisionit për speciet e ndryshme të kafshëve me interes. Kjo do të thotë që Kosova ka të drejtë të paraqesë deri më 31 mars të çdo viti çdo kërkesë të re për produkte të reja shtazore që plotësojnë standardet e BE-së për eksport.

Vështirësi në eksportimin e produkteve të kafshëve në tregun e BE-së

Siguria e ushqimit është një çështje jetike për Bashkimin Evropian, në veçanti, që nga lansimi i Letrës së Bardhë (White Paper) për sigurinë e ushqimit në vitin 2000, një rishikim i rëndësishëm i ligjeve të sigurisë ushqimore është ndërmarrë bazuar në një strategji gjithëpërfshirëse të sigurisë ushqimore. Qasja e integruar e BE-së për sigurinë ushqimore synon të sigurojë një nivel të lartë të sigurisë ushqimore, shëndetit të kafshëve, mirëqenies së kafshëve dhe shëndetit të bimëve brenda BE-së. Legjislacioni specifik mbron konsumatorët nga ekspozimi ndaj mbetjeve potencialisht të dëmshme të ilaçeve veterinare, pesticideve dhe ndotësve mjedisorë në ushqimin me origjinë shtazore. Një vend ka të drejtë të eksportojë ushqim me origjinë shtazore në BE nëse ka marrë miratimin nga Komisioni për planet e mbetjeve që i paraqet çdo vit Komisionit për speciet e ndryshme të kafshëve me interes¹. Situata e eksportit në Kosovë mbetet sfiduese. Pavarësisht marrëveshjeve tregtare të lidhura (CEFTA, MSA, MTL me Turqinë) Kosova vazhdon të përballet me një bilanc të madh negativ tregtar, me një deficit tregtar vjetor që arriti vlerën mbi 3.1 miliardë euro në

¹ Direktiva 96/23/EC: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1996L0023:20090807:EN:PDF>

vitin 2019, duke reflektuar një nivel të ulët të konkurrencës në tregjet e brendshme, dhe të huaja dhe me mungesë të larmisë së produkteve. Në mënyrë që të qaset në tregjet për produkte me vlerë të lartë, prodhuesit në Kosovë duhet të përmbushin standardet ndërkombëtare të ushqimit, dhe të sigurojnë që ushqimi është i sigurt. Çështja e eksportit të mishit dhe produkteve të tjera me origjinë shtazore konsiderohet mjaft thelbësore në negociatat e MSA-së ndërmjet Bashkimit Evropian dhe Kosovës. Këto produkte, megjithëse janë negociuar në fazën e negociatave, ato gjithashtu gëzojnë taksë doganore zero (përveç disa prej tyre të parashikuara nga kuotat e lejuara). Në këtë drejtim, MSA duket se ka dhënë një kontribut në diversifikimin e tregtisë. Pasi hyri në fuqi marrëveshja, produktet e reja bujqësore janë tregtuar ndërmjet Kosovës dhe BE-së megjithatë, fatkeqësisht, prodhuesit e produkteve shtazore nga Kosova nuk kanë mundur të përfitojnë nga këto preferenca të eksportit në BE. Pavarësisht nga legjislacioni në fuqi, produktet e mishit dhe produktet me origjinë shtazore nuk janë eksportuar fare në BE. Lidhur me Rregulloren e Komisionit nr. 206/2010 të marsit që përcakton listat e vendeve të treta, territoret ose pjesët e tyre të autorizuara për futjen e kafshëve të caktuara dhe mishit të freskët në BE si dhe përcakton kërkesat e certifikimit veterinar², Kosova nuk ishte një vend i kualifikuar për eksport të disa kafshëve dhe mishit të freskët, duke përfshirë dyllin e bletëve. Për shembull, shumë herë eksportuesve të mjaltit, kosit, mishit dhe produkteve të tjera me origjinë shtazore u është refuzuar të hyjnë në vendet e BE-së apo edhe të kalojnë përmes BE-së, kështu që u detyruan të ktheheshin prapa, me arsyen që Kosova nuk është pjesë e Rregullores 2011/163 për mallrat me origjinë shtazore dhe gjithashtu të Rregullores BE 605/2010 për produktet e qumështit. Siç është parashikuar në rregullore, u prezantuan dy argumentet vijuese:

1. Mospërfshirja e Kosovës e cila është aktualisht nën administrimin ndërkombëtar në përputhje me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara të 10 qershorit 1999.
2. Serbia nuk përfshin Kosovën e cila është aktualisht nën administrimin ndërkombëtar në përputhje me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara të 10 qershorit 1999.

Tabela 1 më poshtë tregon eksportet e disa produkteve bujqësore dhe ndryshimet para se MSA-ja të hynte në fuqi dhe vlera e rritur e eksporteve pasi MSA-ja hyri në fuqi, por ajo që mund të vërehet në tabelën 1 është se produktet e kafshëve të gjalla mbeten zero në aspektin e eksportit para dhe pas MSA-së.

Tabela1: Eksporti i produkteve bujqësore dhe shtazore në BE gjatë viteve

Spektori i produkteve bujqësore	2015	2016	2017	2018	2019	↓↑, 2019/18	↓↑, 2019/15
Kafshët e gjalla	0	0	0	0	0	0	0
Produkte perimesh	4,569	4,699	10,195	12,334	12,516	1.5%	174.0%
Vajra ushqimor	0	7	3	4	21	449.7%	0
Ushqime, pije dhe duhan	5,961	7,204	9,878	8,554	8,995	5.2%	50.9%
Gjithsej	10,530	11,910	20,077	20,892	21,532	3.1%	104.5%

Burimi: Ilogaritjet e autorit bazuar në ASK

Siç tregohet në tabelën 1, në lidhje me eksportet bujqësore, rritje të konsiderueshme shfaqen pasi MSA hyri në fuqi. Produktet bimore dhe produktet industriale ushqimore dhe pijet mbeten një potencial i konsiderueshëm për të rritur nivelin e eksporteve. Fatkeqësisht, eksportet e mishit dhe produkteve të tjera me origjinë shtazore konsiderohen se nuk ekzistojnë. Duke pasur parasysh këtë, mund të konkludohet se MSA-ja nuk solli rezultatet e pritura për eksportuesit e produkteve shtazore, por as nuk ka ndihmuar në uljen e bilancit negativ tregtar.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32010R0206>

Zhfillimet e reja

Më 09 korrik 2020 në gazetën zyrtare³ të Bashkimit evropian L 220/5, është publikuar vendimi për përfshirjen e Kosovës në listën e vendeve të treta me të drejtë eksporti për produktet ushqimore me origjinë shtazore në vendet e Bashkimit evropian. Duke iu referuar traktatit mbi funksionimin e Bashkimit evropian, direktiva e Këshillit 2002/99 / EC e datës 16 dhjetor 2002 që përcakton rregullat e shëndetit të shtazëve që e rregullojnë prodhimin, përpunimin, shpërndarjen dhe prezantimin e produkteve me origjinë shtazore për konsum njerëzor për importin e ngarkesave në BE në bazë të vendimit 2007/777 / EC, Komisioni evropian përcakton listën e vendeve të treta nga të cilat mallrat lejohen të hyjnë në BE. Pas kërkesës, Kosova për herë të parë, përfshihet në listën e vendeve eksportuese për produktet shtazore. Në bazë të pikës⁴ së këtij vendimi, Kosova më në fund lejohet vetëm për mallrat të cilat janë fituar nga shpezët dhe shpezët me pupla (përveç ratiteve) që kanë pasur trajtim specifik 'C' ose 'D' është e autorizuar dhe ka dorëzuar informata përkatëse. Në veçanti Kosova ka siguruar garanci në lidhje me lëndën e

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2020:220:FULL&from=EN>

⁴ <http://www.auv-ks.net/sq/aktivitete/kosova-arrine>

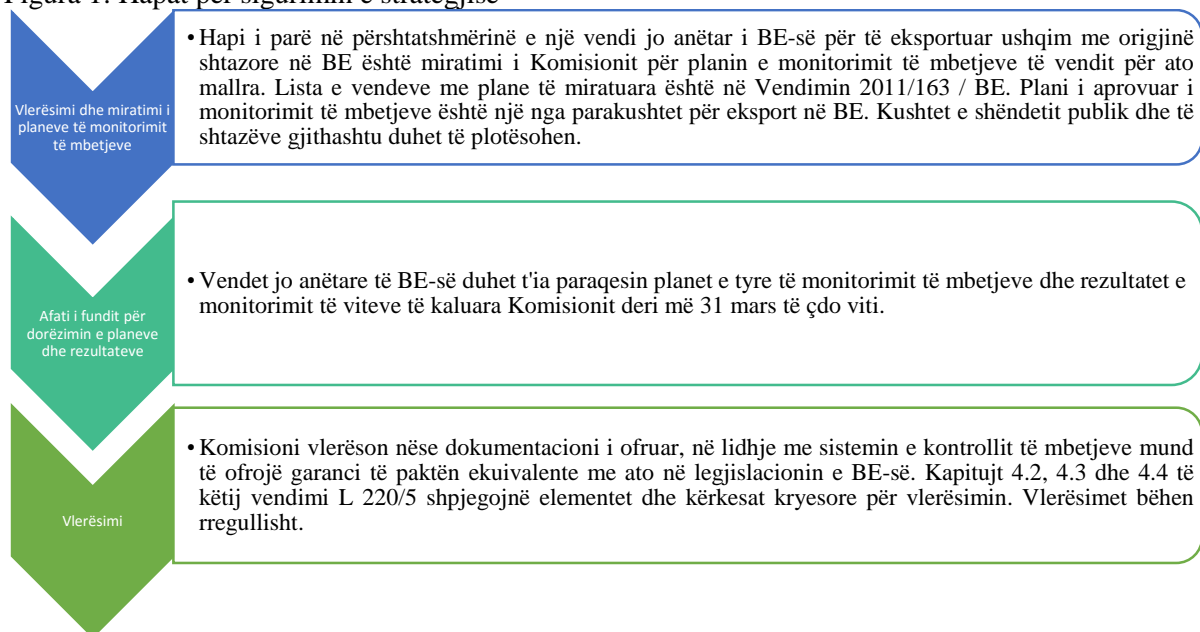
pare të shpezëve me origjinë nga shtetet anëtare ose nga vendet e treta të cilat janë miratuar për eksportimin e kësaj lënde të pare në Bashkim dhe në lidhje me trajtimin që do t'i nënshtrohen këto produkte. Ndërkaq, sipas pikës 7, kërkesat e çertifikatës veterinare nuk i referohen, sidoqoftë, mishit të shpezëve me origjinë nga një shtet anëtar ose që i plotësojnë kërkesat e shëndetit të shtazëve për import në Bashkim të përcaktuara në Rregulloren (EC) Nr. 798/2008 dhe që t'i nënshtrohet një prej trajtimeve specifike të përcaktuara në Vendimin 2007/777 / EC. Agjencia e Ushqimit dhe Veterinës së Kosovës (AUV) për pajtueshmëri me kriteret e kontrollit sipas rregullave të BE-së, është audituar nga ekspertët e dërguar nga Komisioni i BE-së, për të vlerësuar sistemet e kontrollit të agjencisë të ushtruara mbi produktet e mishit të shpezëve të destinuara për eksport në BE. AUV pasi vlerësimi merr rezultat pozitiv dhe pasiqë autoriteti shtetëror ka përmbushur të gjitha kushtet për të garantuar sigurinë e produkteve të prodhuara në Kosovë, për fabrikat që aplikojnë për eksport në BE. Ky vendim është inkurajues për të gjithë prodhuesit e ushqimit që synojnë tregun e BE-së. Komisioni evropian, përkatësisht Drejtoria për

shëndetin dhe sigurinë e ushqimit DG SANTE, tani e tutje zyrtarisht e konsideron Agjencinë e ushqimit dhe veterinës të Republikës së Kosovës si një partner kontraktual. Eksportet e produkteve bujqësore në BE kanë shënuar një rritje të qëndrueshme, një vit pas hyrjes në fuqi të MSA-së që tregon se marrëveshja ka pasur efekt pozitiv në eksportet e produkteve bujqësore. Importet e produkteve bujqësore gjithashtu kanë shënuar një trend pozitiv; rritja ka filluar në të njëjtin vit kur MSA-a ka hyrë në fuqi. Duhet të theksohet se Kosova ka të drejtë të paraqesë çdo kërkesë të re për produkte të reja shtazore që i plotësojnë standardet e BE-së për eksport.

Sfidat e mbetura dhe hapat që duhet ndërmarra

Eksportuesit me origjinë nga Kosova për prodhimin e mishit dhe produkteve të tjera me origjinë shtazore duhet t'i përmbushin standardet ndërkombëtare të cilat parashikohen nga rregulloret ligjore në këtë fushë siç janë standardet ndërkombëtare të cilësisë; kriteret mikrobiologjike, shëndeti i kafshëve duhet të konfirmohet; dhe plani i mbetjeve. Për më tepër, Kosova duhet të investojë në zhvillimin e kapaciteteve që do të lejojë një koordinim më të mirë si në shkallë kombëtare ashtu edhe ndërkombëtare, në mënyrë që çdo sinjal i ndryshimit në sistemet ushqimore të merret dhe interpretohet herët. Legjislacioni aktual në fuqi duhet të harmonizohet plotësisht me atë të BE-së. AUV duhet të përqëndrohet në shëndetin e shtazëve dhe eliminimin e të gjitha sëmundjeve që ndodhen aktualisht te shtazët e gjalla në mënyrë që të jetë një vend i sigurt jo vetëm për eksportin e këtyre produkteve por edhe në uljen e diferencës së importit. Sigurimi i cilësisë së produktit të harmonizohet me standardin ndërkombëtar të cilësisë. Përpunimi i produkteve nga prodhuesit do të testohet në laboratorët e akredituar në vend. Për të pasur një eksport të drejtë për produktet e tjera ushqimore me origjinë shtazore (jo vetëm për produktet e shpezëve) AUV duhet të vazhdojë t'i përmbushë standardet dhe kriteret e kontrollit të vendosura nga BE-ja, kështuqë është e rëndësishme që AUV-ja të bëhet anëtare e Organizatës për shëndetin e kafshëve (OIE). Figura 1 tregon hapat që duhet të ndërmerren për të siguruar strategjinë e sigurisë ushqimore si dhe hapat për të paraqitur ndonjë kërkesë të re për produkte të reja shtazore që plotëson standardet e BE-së për eksport.

Figura 1: Hapat për sigurimin e strategjisë

Si përfundim, disa arritje janë të dukshme, por shumë sfida mbeten për Kosovën jo vetëm nga politikëbërja por edhe nga bizneset për të rritur cilësinë dhe kapacitetet dhe të jenë në gjendje të konkurrojnë ndërkombëtarisht. Megjithatë produktet shtazore u konsideruan mjaft të rëndësishme në negociatat e MSA-së, për fat të keq, në praktikë, prodhuesit e produkteve të kafshëve nga Kosova nuk kanë qenë në gjendje të eksportojnë produkte të tilla. Sidoqoftë, duhet të theksohet se Bashkimi evropian kohët e fundit publikoi vendimin L 220/5 që informon përfshirjen e Kosovës në listën e vendeve me të drejtë të eksportimit të produkteve me origjinë shtazore në vendet e Bashkimit Evropian. Duke vepruar kështu, Kosova si një vend i kualifikuar duhet të paraqesë deri më 31 mars të çdo viti çdo kërkesë të re për produkte të reja shtazore që i plotëson standardet e BE-së.